

Werken en leren 2001-2002

Centraal Bureau voor de Statistiek (2002), *Werken en Leren 2001-2002*, Alphen aan de Rijn, 200 p.

Naar goede gewoonte publiceerde het Nederlandse Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) dit jaar de negende editie van Werken en Leren. Daarin wordt een beeld gegeven van de belangrijkste trends en evoluties op de Nederlandse arbeidsmarkt. Naast een overzicht van de arbeidsmarkt anno 2000 en 2001-2002, worden enkele thematische aspecten omtrent arbeid en onderwijs verder uitgediept in kortere hoofdstukken. In deze bijdrage bespreken we enkele bevindingen over de arbeidsmarkt anno 2000-2002 en gaan we dieper in op het 'anderhalverdienersmodel'.¹

De arbeidsmarkt in 2000

Net zoals voor Vlaanderen, was 2000 in vele opzichten een goed jaar voor de Nederlandse arbeidsmarkt. De werkzaamheid groeide aan, er werden nieuwe jobs gecreëerd en de werkloosheid nam verder af. Ook het aantal vacatures steeg opnieuw sterk, waardoor de krapte op de Nederlandse arbeidsmarkt nog verder toenam.

Anno 2000 telt Nederland zo'n 8,1 miljoen *werkzame personen*. Ten opzichte van 1999 is het aantal werkenden met 187 000 eenheden of 2,4% gegroeid. Dit is geen nieuwe evolutie, al een aantal jaren stijgt de Nederlandse werkzaamheid vrij sterk: zo is op vijf jaar tijd het aantal werkenden met ongeveer een miljoen (14%) toegenomen. In Europees perspectief resulteert deze spectaculaire groei (sinds midden jaren tachtig) in een bijzonder hoge werkzaamheidsgraad, waardoor Nederland

nu reeds voldoet aan de Lissabon-doelstelling om 70% van de 15- tot 64-jarigen aan het werk te krijgen tegen 2010. Zoals genoegzaam bekend, werd de goede Nederlandse prestatie voor een groot deel generaliseerd door een toename van het aantal deeltijders en andere flexwerkers en de uitbreiding van studentearbeid.

De goede arbeidsmarktprestaties hebben zich in 2000 ook vertaald in een verdere daling van de werkloosheidscijfers, zij het dat die afname minder sterk was dan het jaar tevoren. In vergelijking met Vlaanderen, België en andere Europese landen kent Nederland een

bijzonder lage *werkloosheidsgraad*. Internationaal vergelijkbaar cijfermateriaal toont dat anno 2000 slechts 2,5% van de Nederlandse beroepsbevolking werkloos is, terwijl dit in Vlaanderen en België respectievelijk 4,5% en 7% bedraagt.

Ook de *werkgelegenheid of het aantal ingevulde jobs* nam in 2000 opnieuw toe: het aantal zelfstandigen mocht dan wel stagneren, de loontrekkende werkgelegenheid kende een toename van zo'n 194 000 arbeidsplaatsen of 2,3%. Enigszins typisch voor de Nederlandse arbeidsmarkt is dat de stijging van het aantal deeltijdse jobs de voorgaande jaren verantwoordelijk was voor het grootste gedeelte van de banengroei. In 2000 lagen de zaken echter anders: er kwamen ongeveer evenveel voltijd- als deeltijdbanen bij. Ook in Vlaanderen en België is deeltijdarbeid over de jaren systematisch toegenomen, maar Nederland is hierin duidelijk veel verder gegaan.

De sterke werkgelegenheidsdynamiek wordt eveneens duidelijk als we kijken naar de evolutie van de *openstaande vacatures*. Daaruit blijkt dat het aantal vacante betrekkingen verder is gestegen en dat er in 2000 voorlopig geen einde is gekomen aan de toenemende krapte op de arbeidsmarkt. Nederlandse werkgevers moeten anno 2000 steeds meer moeite doen om geschikt personeel te vinden, vooral in de bedrijfstakken waar de werkgelegenheid sterk is toegenomen. Zo staan in de handel en in de zakelijke dienstverlening respectievelijk 35 000 en 47 000 vacatures open. Ook in de bouw en de gezondheids- en welzijnszorg zijn er relatief veel openstaande vacatures.

De arbeidsmarkt in 2001 en 2002

In de bijdrage van het Centraal Planbureau (CPB) wordt op basis van het meest recente cijfermateriaal de Nederlandse arbeidsmarkt anno 2001-2002 besproken. Daaruit blijkt dat ondanks de economische groeivertraging, de *werkgelegenheid* in 2001 nog een behoorlijke stijging laat optekenen. Omdat de gevolgen van een afnemende economische groei zich gewoonlijk met enige vertraging laten voelen op de arbeidsmarkt, wordt voor 2002 een geringere werkgelegenheidstoename geraamd. Op basis van enkele indicatoren wordt dit in 2001 reeds zichtbaar. Zo vertoont het aantal *vacatures* voor het eerst sinds 1993 geen stijging meer, is er een lichte toename van het aantal *faillissementen* en een geringe verhoging van het aantal *ontslagaanvragen*.

Daarnaast verwacht het CPB dat er een einde zal komen aan de daling van de *werkloosheid* in de loop van 2001 en dat het aantal werkzoekenden in 2002 weer zal oplopen. Door deze ontwikkelingen (geringere werkgelegenheidsgroei, stagnatie van aantal openstaande vacatures en stijging/stagnatie van de werkloosheid) zal de krapte op de Nederlandse arbeidsmarkt iets minder groot zijn.

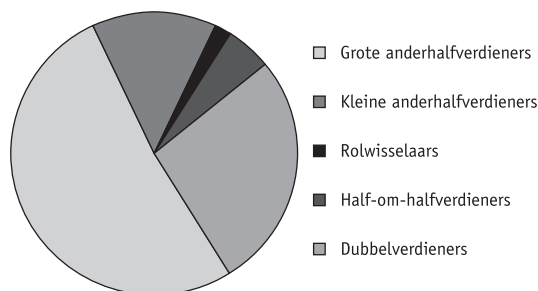
De anderhalfverdienersgezinnen

Nog niet zo lang geleden was het traditioneel kostwinnersmodel, met een thuiswerkende vrouw en een buitenshuis (betaald) werkende man, de norm. Zo'n zeven jaar geleden, omstreeks 1994, heeft dit

kostwinnersmodel in Nederland zijn dominante positie verloren. Door de stijging van het aantal (veelal deeltijds) werkende vrouwen zijn er sindsdien meer tweeverdieners dan eenverdieners in Nederland. Dit resulteerde in het zgn. '*anderhalfverdienersmodel*', waarbij de meerderheid van de vrouwen, maar ook een relatief groot deel van de mannen, opteren voor deeltijdarbeid, terwijl de mannelijke (respectievelijk vrouwelijke) partner voltijds werkt.

In *Werken en Leren* wordt de grote groep tweeverdieners verder opgesplitst, zodat we een beeld krijgen van de relatieve omvang van het aantal anderhalfverdieners. De typologie ziet er als volgt uit. *Dubbelverdieners* zijn paren waarvan beide partners 33 uur of meer per week werken. De koppels waarvan de man voltijds werkt en de vrouw deeltijds worden *anderhalfverdieners* genoemd. Omdat deze groep erg groot is en daarbinnen nog forse verschillen bestaan, is er een verdere tweedeling aangebracht. Wanneer de vrouw minder dan 12 uur per week werkt, valt het paar in de categorie *kleine anderhalfverdieners*, wanneer zij 12 t.e.m. 32 uur per week werkt, gaat het om *grote anderhalfverdieners*. Het is ook mogelijk dat de vrouw voltijds werkt, terwijl de man een deeltijdse baan heeft. Dat type wordt *rolwisselaars* genoemd. Tot slot zijn er nog paren waarvan beide partners 32 uur of minder werken: de *half-om-halfverdieners*.

Figuur 1. Verdeling van het aantal tweeverdienersgezinnen (Nederland; 1998).

Bron: Sociaal en Cultureel Planbureau (in: *Werken en Leren*).

Zoals blijkt uit figuur 1 gaat het slechts in iets meer dan een kwart (27%) van de tweeverdienersgezin-

nen om een koppel met twee voltijds werkenden. *Veruit het grootste deel (66%) van de gezinnen met twee werkenden zijn zgn. anderhalfverdieners.* Binnen deze groep zijn de grote anderhalfverdieners duidelijk oververtegenwoordigd. De rolwisselaars en de half-om-halfverdieners komen met 2% respectievelijk 5% beduidend minder voor.

Naar alle waarschijnlijkheid zal Nederland in de toekomst nog verder evolueren naar een tweeverdienerssamenleving, omdat steeds meer vrouwen blijven werken wanneer ze kleine kinderen hebben. Daarenboven stijgt het onderwijsniveau van de vrouwen nog steeds, wat de arbeidsdeelname stimuleert. Welk type van tweeverdieners vooral zal toenemen, hangt af van vele factoren. In *Werken en Leren* wordt een overzicht gegeven van de voorkeuren van de Nederlanders wat betreft de onderlinge taakverdeling binnen het gezin.

Uit onderzoek blijkt dat veel koppels niet de arbeidsverdeling realiseren waaraan ze zelf de voorkeur geven. In tabel 1 lezen we dat de meerderheid van de Nederlanders een symmetrische arbeidsverdeling (half-om-halfverdieners en dubbelverdieners) wel zien zitten, hoewel het dubbelverdienerstype enkel populair is bij mannen. We merken trouwens dat mannen en vrouwen over het algemeen verschillende voorkeuren hebben, maar het blijkt duidelijk dat het eenverdienerstype voor beide groepen niet aantrekkelijk is. Wat verder opvalt, is de populariteit van het half-om-halfverdienerstype, vooral dan bij vrouwen.

Wanneer we de *voorkeurs situatie* (tabel 1) vergelijken met *effectieve situatie* (figuur 1), zien we een grote discrepantie tussen gewenste en werkelijke arbeidsverdeling binnen het gezin: in 1998 behoorde maar 5% tot de half-om-halfverdieners, terwijl de voorkeur van 29% van de mannen en 59% van de vrouwen naar dit type uitgaat. Dit blijkt ook uit de cijfers over tevredenheid van de feitelijke arbeidsverdeling: meer dan acht op tien van de partners in een anderhalfverdienersgezin (vrouw deeltijds, man voltijds) hebben een andere voorkeur. Wanneer de vrouw een kleine deeltijdbaan (minder dan 12 u per week) presteert, wenst zelfs 99% van de partners een andere verdeling.

*Seppe Van Gils
Steunpunt WAV*

Noot

1. Volgende thema's komen verder in *Werken en Leren* aan bod: arbeidsongeschiktheid, het middelbaar beroepsonderwijs, alloctonen in het voortgezet onderwijs, jongeren op de arbeidsmarkt, de arbeidsmarkt in vier grote steden, arbeidstevredenheid, scholing van werkenden, analyse van de vacatures, overwerk, werken achter een beeldscherm, werkloosheid, ziekteverzuim en de Nederlandse en Europese beroepsbevolking.

Tabel 1.

Gewenste arbeidsverdeling tussen partners (Nederland; 1999).

Verdienerstype	Arbeidsverdeling	Mannen (%)	Vrouwen (%)
Eenverdieners	Alleen de man werkt	2	7
	Alleen de vrouw werkt	2	6
Anderhalfverdieners	Man werkt voltijds, vrouw deeltijds	11	2
	Vrouw werkt voltijds, man deeltijds	14	4
Half-om-halfverdieners	Beide partners werken deeltijds	29	59
Dubbelverdieners	Beide partners werken voltijds	39	4
Geenverdieners	Geen van de partners werkt	5	19

Bron: Sociaal en Cultureel Planbureau (in *Werken en Leren*).